

Lite om Sonja Kovalevsky

sammanflätat av Staffan Rodhe

Sonja Kovalevsky, född i Moskva 1850, blev ordinarie matematikprofessor på Stockholms högskola 1889. Hon var dessutom den överhuvudtaget första kvinnliga professorn i Sverige. Det dröjde mer än 100 år innan en kvinna i Sverige återigen blev utnämnd till professor i matematik. Vilka speciella kvalitéer hade Sonja Kovalevsky för att kunna nå en så hög position i ett så mansdominerat ämne som matematik?

Det är sant att hon var en ypperlig matematiker. Hon avlade doktorsexamen utan att ens behöva närvara vid universitetet i Göttingen 1874.Handledning i form av privatundervisning leddes av matematikprofessorn Karl Weierstrass. På hans universitet i Berlin hade det inte funnits några möjligheter för en kvinna att varken studera eller doktorera. På universitetet i Göttingen fanns dock en större välvilja till kvinnors forskning. Sonjas väninna Julia Lermontova blev där samma år doktor i kemi. Redan tidigare (1830) hade Sophie Germain blivit accepterad som hedersdoktor i matematik vid samma universitet.

Trots sin doktorstitel blev det inte lättare för Sonja att erhålla en tjänst. I St Petersburg blev hon erbjuden att undervisa mindre barn matematik. Hon lär ha tackat nej med motiveringen att hon var för dålig på multiplikationstabellen!

Under tiden i St Petersburg fick hon kontakt med Gösta Mittag-Leffler, som fram till 1881 var professor i matematik i Helsingfors. Han inbjöd henne till Stockholm, dit hon kom 1883. Året därpå erhöll hon med Mittag-Lefflers stöd en personlig femårig tjänst som professor vid högskolan. Ett starkt bevis på hennes matematiska begåvning var att hon 1888 erhöll Franska Vetenskapsakademiens ärorika Bordinpris för sin avhandling *Sur le problème de la rotation d'un corps solide autour d'un point fixe* (Om problemet med rotationen hos en stel kropp kring en fast punkt). För att poängtera avhandlingens utmärkta kvalité så höjdes prissumman från 3000 till 5000 francs.

Endast tre år senare dog Sonja Kovalevsky i sviterna av en lunginflammation. En stor matematisk begåvning var inte nog under 1800-talet för att bli accepterad inom den matematiska sfären. Det behövdes också män som stöttade. Vi har sett hur viktiga Weierstrass och Mittag-Leffler var för Sonja Kovalevskys matematiska karriär. Den förste som är namngiven som inspiratör till matematiken är emellertid hennes och hennes syskons informator Malevich. Hon säger själv:

Jag blev så intensivt fascinerad av min matematik att jag brydde mig allt mindre om mina övriga studier. Intresset som sådant har hon dock beskrivit att hon fick genom att studera tapeterna i sitt sovrum. Dessa bestod nämligen av blad med anteckningar från Ostrogradskys föreläsningar om differential- och integralkalkyl. Hon lär ha tillbringat många timmar med att försöka tolka texten och formlerna. Senare som fjortonåring studerade hon en lärobok i fysik skriven av familjens granne professor Tyrtov. För att förstå innehållet lärde hon sig på egen hand trigonometri. Detta imponerade på Tyrtov som

rådde fadern att Sonja skulle få fortsätta med studier i matematik. Hennes far motsatte sig emellertid detta till en början så det dröjde många år därefter innan Sonja kunde åtnjuta matematikundervisning.

Genom att gifta sig med Vladimir Kovalevsky fick hon vid arton års ålder möjlighet att resa utomlands och hennes matematiska studier började vid universitetet i Heidelberg, där hon inofficiellt fick tillstånd att närvara vid föreläsningarna. För att från början endast ha varit ett äktenskap utan kärlek fick makarna i slutet av 1870-talet ett starkare tycke för varandra. År 1879 föddes deras dotter Sonja (kallad Fufu). Vladimir tog livet av sig 1883, vilket säkerligen bidrog till att Sonja lämnade hemlandet för Stockholm. Fufu kom senare 1887 där hon blev elev på den skola där debattören och kvinnosakskämpen Ellen Key var rektor.

Sonja Kovalevsky är också känd som författare till flera romaner som handlar om hennes barndom, Vera Voronzoff samt Systrarna Rajevski. Hon hade också mycket nära kontakt med flera av dåtidens mest kända författare, Dostojevski, Tolstoj, Tjechov, Ibsen och Strindberg. Den sistnämnde var dock mycket stor motståndare till hennes utnämning till professor. Sonjas egna ord om Strindberg säger en del om hennes egen kamp:

Just emedan jag av den ensidige Strindberg blivit orättvist anfallen, gläder det mig att kunna visa den genialiske Strindberg min beundran. Vi kvinnor borde söka lära oss, vad männen ännu så litet kunna, att icke låta en persons svagheter eller misstag skymma bort hans verkliga betydelse.